

עבד ה' - מיהו?

ישעיהו נג

יהודה איזנברג

תוכן:

נושא ראשון: ישראל בגלות
נושא שני: תדהמת הגויים
נושא שלישי: הגאולה והתקומה

תקציר: בפרק נג מתוארים שלושה רעיונות המתאימים גם להוי דורנו: האנטישמיות, תיאור תדהמת הגויים ותיאור הגאולה והתקומה.

מילות מפתח: גלות; גאולה; ישעיהו נג.

דומה כי פרקי עבד ה', הכוללים את שלושת הפסוקים האחרונים של ישעיהו נב, ואת פרק נג כולו, הנם מהפסוקים העמוסים ביותר במקרא. חוסר הבהירות בפסוקים אלה, והפירוש הנוצרי שניתן להם, גרמו לכך שיש בלב הקורא חרדה בבואו לקרוא פרשה זו: מה בעצם כתוב כאן? ואם הקורא זוכר את הויכוח הפומבי שנכפה על רמב"ן, ויכוח בו הנוצרים פרשו את הפרשה על משיחם, ולא נתנו לרמב"ן להציע את פירושו הוא - חרד הוא עוד בבואו אל הקודש.

מיהו נושא הפרשה? במי מדובר כאן? מיהו העבד הזה, שישכיל וירום ונישא וגבה מאוד? מיהו זה שיפתיע גויים רבים, שתיאורו מושחת?

בבררו את נושא הפרשה, כותב אבן עזרא:

"זאת הפרשה, קשה מאוד. אמרו בעלי פלוגתינו, שהוא רמז לאלהיהם, ... והנה טעם עבדי, כל מי שהיה בגלות מישראל, והוא עבד ה'. ורבים פירשוהו על המשיח, בעבור שאמרו קדמונינו ז"ל, כי ביום שחרב בית המקדש נולד המשיח, והוא אסור בזיקים. והנה אין טעם לפסוקים רבים: נבזה וחדל אישים; מעוצר וממשפט לוקח..."

לבסוף מסיים אבן עזרא:

"והנכון בעיני... שהוא ידבר על כל עבד השם שהוא בגלות; או יהיה "עבדי", כמו ישראל עבדי".

פירוש זה, המזהה את עבד ה' עם עם ישראל בגלות, הוא המקובל על רוב הפרשנים, וניתוח הפרק על פי הנחה פרשנית זו יאיר את הפרשה באור יקרות, שהאקטואליות שבו תפתיע את הקורא.

מה כוללת הפרשה? את תיאורו של עבד השם - הוא ישראל בגלותו - כשהוא נתון לחרפה ולבוז; את התדהמה של הגויים בראותם את תהליך הגאולה של ישראל; ואת תהליך הגאולה והתקומה של ישראל העוזב את גלותו. נבחן את הפרשה על פי שלוש נקודות אלה:

נושא ראשון: ישראל בגלות

היהודי נחשב למפלצת! "כאשר שממו עליך רבים, כל משחת מאיש מראהו, ותארו מבני אדם". אמונות העם של הגויים מניחות כי היהודי אין לו דמות אדם! אבן עזרא נותן לפסוק פירוש אקטואלי לדורו:

"וזה דבר ידוע כי כמה גויים יש בעולם, שיחשבו כי צורת היהודי משונה מכל הצורות, ושאלו היש ליהודי פה או עין. כן בארץ ישמעאל ובאדום" (א"ע נב יג).

זאת ועוד: הנביא אומר (בשם הגויים) -

"נבזה וחדל אישים, איש מכאובות וידוע חולי, וכמסתר פנים ממנו - נבזה ולא חשבנוהו".

הפסוק אינו ברור: מי הסתיר פנים ממי? אבן עזרא מעיר גם כאן: "יש עד היום הזה גוי, כאשר יראה יהודי, יסתיר פניו ממנו". ופסוק נוסף:

"נגש - והוא נענה. ולא יפתח פיו. כשה לטבח יובל, וכרחל לפני גוזזיה נאלמה, ולא יפתח פיו".

על פסוק זה, המתאר את היהודי מעונה וסובל ומובל לטבח ואין הוא פותח פיו מעיר אבן עזרא: "אין צורך לפרש זה. כי כל יהודה כן הוא בגלות. כי בשעה שיעונה, לא יפתח פיו לדבר".

האם אין רוח אקטואלית נושבת מפירוש זה ומפסוק זה, המתאר את היהודי החי על פי מערכת חוקים מיוחדת, מפלה, ואין הוא מעז להתקומם נגדה, כי איש לא ישיעו?

נושא שני: תדהמת הגויים

גאולת ישראל מעוררת תדהמה אצל הגויים:

"עליו יקפצו מלכים פיהם, כי אשר לא סופר להם ראו, ואשר לא שמעו התבוננו".

המלכים סוגרים את פיהם מרוב תדהמה: עם ישראל, בניגוד לכל ההנחות והאמונות - מתעורר! והם קוראים בתימהון: "מי האמין לשמועתנו; וזרוע ה' על מי נגלתה?!" אם נזכור כי שפלותם של ישראל הינה - לטענת הנוצרים - עונש על כך שישראל לא קיבל את מרות הנוצרי; וכי שפלותם היא היא הוכחה לצדקת הנוצרות, ניתן משמעות אקטואלית גם לתדהמה של הגויים: אין יתכן שעם ישראל "ירום ונישא וגבה מאוד" - הרי עובדה זו נוגדת את יסודות האמונה הנוצרית!

נושא שלישי: הגאולה והתקומה

תאור הגאולה כולל שלושה מרכיבים: התעוררות ישראל: "הנה ישכיל עבדי, ירום ונישא וגבה מאוד"; רציפות הגאולה לעתיד: "יראה זרע, יאריך ימים, וחפץ ה' בידו יצלח"; וניצחון על סביבותיו: "לכן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שלל".

שלושה רעיונות מצאנו בפרק, ושלושתם כמו מדברים אלינו היום, מהווי חיינו ותקוותנו: תאור האנטישמיות מחד; תאור הגויים שאינם יודעים כיצד לעכל אותנו, מאידך, ותאור הגאולה והתקומה, שאנו צופים להם בחרדה ובאימה.

